

31.10.2016

Julkinen

SITRAN NÄKEMYS VALINNANVAPAAUUDISTUKSEN MALLILUONNOKSEEN

Viite: Sote-uudistuksen projektityöryhmän luonnos 10.10.2016 klo.14

1 Lähtökohdat Sitran näkemykselle

Sosiaali- ja terveysministeriö julkisti kuntien valinnanvapauskokeilua koskevan valtionavustushaun 28.6.2016. Ensi vuoden alussa käynnistyvän kokeilun tavoitteena on saada kokemuksia ja tietoa erilaisten toimintamallien käytöstä ja käyttää tietoa valinnanvapausmallin ja sen lainsäädännön kehittämisessä. Kokeilulla haetaan tietoa siitä, miten sosiaali- ja terveyspalvelujen asiakkaat ja tuottajat käyttäytyvät ja mitä kustannuksille ja palveluiden saatavuudelle tapahtuu ennen kuin sote-uudistus ja laajennettu valinnanvapaus tulevat voimaan vuonna 2019. Samalla kokeillaan järjestäjän ja tuottajien eriyttämistä toisistaan.

Sitra on tukenut kokeilun aloittamista järjestämällä työpajoja ja keskustelutilaisuuksia kokeiluista kiinnostuneille kunnille ja muille sidosryhmille kevään ja syksyn 2016 aikana. Sitran näkemys perustuu yhteistyössä tehtyihin havaintoihin sekä esille nousseisiin tarpeisiin ja näkökulmiin.

Sitra tukee uudistuksen tavoitteita. Tulee kuitenkin huomioida, että tavoitteiden saavuttaminen riippuu toteutuksesta ja kuntakokeilut käynnistyvät vasta alkuvuodesta 2017. On tärkeää, että kokeilujen oppeja hyödynnetään vuonna 2019 käyttöönotettavassa valinnanvapausmallissa. Syksyllä 2016 valmistellaan hallituksen esitysluonnos valinnanvapausuudistuksen toimeenpanon ensimmäisestä vaiheesta. Hallituksen esitys annetaan eduskunnalle helmikuussa 2017. Valinnanvapauskokeiluista saatava tieto ja opit ovat kriittisen tärkeitä ennen kuin päätetään valinnanvapauden toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön soveltamisesta. Kokeilujen opeista voidaan tehdä johtopäätöksiä vasta aikaisintaan 2018 ja siksi valinnanvapausmallia ei pitäisi määritellä vielä liian tiukasti.

2 Näkökulmia valinnanvapausuudistuksen malliluonnokseen

Projektiryhmän valinnanvapauden malliluonnoksessa todetaan, että kansallisesti säädettäisiin ne palvelut, jotka vähintään kuuluisivat suoran valinnanvapauden piiriin. Sitran näkemyksen mukaan suoran valinnanvapauden palveluja ei tule rajata liian tiukasti, vaan pikemminkin kannustaa toimijoita tuottamaan uusia, innovatiivisia palveluita, joilla saadaan aikaan asiakaslähtöisiä palveluita sekä vaikuttavuutta ja kustannussäästöjä. Jo aikaisempien kokemusten mukaan joidenkin erikoissairaanhoidon konsultaatioiden ja esim. etäkonsultaatioiden tuominen perustason yhteyteen tuo säästöjä erikoissairaanhoidon kustannuksiin ja tukee perustason palveluita. Myös sosiaaliohjaus tulisi nähdä laajemmin kuin pelkästään neuvontana ja ohjauksena muihin palveluihin.

STM:n valinnanvapauskokeilussa on linjattu, että rahoitusta ei käytetä isoihin ICT-hankkeisiin. Sitran näkemyksen mukaan valinnanvapausmallin onnistunut toteutuminen edellyttää kansallista tuotannonohjaus- ja asiakkuudenhallintajärjestelmää. Monituottajamalli edellyttää tiedon sujuvaa liikumista järjestäjän, palveluntuottajan ja asiakkaan välillä. Asiakkaan tulee myös saada tietoa palveluntuottajista, palvelun sisällöstä ja palveluiden laadusta valinnan tekemisen tueksi. Sitra korostaa, että valinnanvapauden mahdollistava tietojärjestelmäkehitys tulisi aloittaa välittömästi, jotta järjestelmät olisivat käytettävissä, kun valinnanvapaus laajenee 2019 alussa.

Sitran näkemyksen mukaan aito valinnanvapaus edellyttää neutraalia palveluohjausta, neuvontaa ja asiakastarpeen kartoitusta. Työkalut tätä varten tulisi kehittää vuosien 2017-2018 aikana.

Valinnanvapausmallissa tulee ottaa huomioon, että asiakkaasta maksettava kapitaatiokorvaus kattaa osittain samoja palveluita kuin mitä nykyinen työterveyshuolto ja opiskelijaterveydenhuolto. Sitra korostaa Sote-uudistuksen yhteydessä tulee ratkaista työterveyshuollon ja opiskelijaterveydenhuollon asema suhteessa laajenevaan valinnanvapauteen.

Alueellisen elinvoimaisuuden kannalta järjestäjän tulisi luoda kilpailukykyä ja houkuttelevuutta palveluntuottajille. Sitra painottaa, että uusien innovatiivisten palvelujen ja uudenlaisten yhteistyömallien pääsyä osaksi sote-palvelujärjestelmää tulisi helpottaa ja nopeuttaa. Tuottajakentän monipuolistuminen ja mukaan lukien kolmas sektori ja pk-yritykset kuin myös uudet palvelumallit ovat edellytyksenä valinnanvapausmallin tavoitteiden toteutumiselle.